

VÄRMLAND UTSIKT

LÄNSSTYRELSENS TIDNING FÖR LANTBRUKARE I VÄRMLAND
NUMMER 3 SEPTEMBER 2011

Ur innehållet bl a

Ökade problem med stora leverflundran - sid 2-3

Gårdsreportage - Lafallhöjden - sid 6-7

Kurser - sid 8-10

Nästa generation ängsskötare - sid 11

Stödinformation - SISTA SIDAN

Ökade problem med stora leverflundran

Förekomsten av stora leverflundran ökar! Enligt slaktskdestatistiken har förekomsten ökat med 50 procent på bara fem år. Oftast är skadan begränsad till att levern kasseras, men även några betydligt allvarligare fall har uppmärksamats på senare år, där många djur varit kraftigt infekterade, håglösa och avmagrade.

Förklaringar till ökningen av parasiten kan vara ökad användning av blöta betesmarker, till exempel strandängar, och att smittan sprids med infekterade livdjur. Kanske kan även klimatförändringar som milda, blöta höstar eller frekventa över-
svämningar spela roll.

Bara på blöt mark

Stora leverflundran har en viss sorts dammsnäcka som mellanvärd. Snäckorna finns bara på våta/sanka marker, och det samma gäller därför stora leverflundran.

Stora leverflundran infekterar flera djurslag, till exempel både nöt och får (troligen även människa om någon till exempel skulle dricka vatten från en infekterat betesmark). **I Värmland betas sankmarker främst av nöt och följande handlar därför om nöt.**

Hur smittas betesdjuren?

Stora leverflundrans larver finns i vatten och uppe på gräset intill där det är blött eller har varit översvämmat. Djuren får i sig larverna när de äter gräset eller dricker vattnet.

Parasitens livscykel

När kon fått i sig larven med bete eller vatten tar sig larven vidare ut genom tarmväggen och in i levern, där den

vandrar runt och orsakar skador. Ca 6-8 veckor efter infektion är stora leverflundran vuxen 2-3 cm, och tar sig in i gallgångarna och börjar producera ägg. Äggen kommer via träck ut på betet. Efter 2-4 veckor på betet kläcks äggen och måste då infektera en dammsnäcka, där leverflundran lever i ca 2 månader. Sedan lämnar den snäckan och kan infektera betesdjur. Hela cykeln tar alltså 4-5 månader.

Hur farlig är stora leverflundran för nötdjur?

Det beror mycket på mängden parasiter som djuret fått i sig och också på djurets allmäntillstånd. Om ett för övrigt friskt djur får i sig ett mindre antal leverflundror innebär det begränsade skador på levern utan förekomst av några symptom hos djuret. Lite kraftigare infektion kan innebära lindriga tappor i tillväxt. Kraftig infektion kan leda till allvarliga skador på lever/gallgångar, och att ämnesomsättningen påverkas så att djuren kan bli håglösa, avmagrade, få diarré, minskad mjölkproduktion eller käftgropsödem (svullnad under hakan). Om symptomen är kraftiga kan det vara för sent att behandla, eftersom skador på lever och gallgångar kvarstår även om avmaskningsmedlet tar död på själva parasiterna. Det är därför viktigt att förebygga och upptäcka infektion i tid.

Djur som lever länge hinner samla på sig mer smitta

Betesdjuren blir inte immuna, utan kan smittas om och om igen. En diko som lever länge kan plocka på sig några fler leverflundror för varje år. Trots ett relativt lågt smittotryck på marken kan kon ändå med åren få i sig så mycket parasiter att det

påverkar kons hälsa. Den får då långsamt/smygande sämre hull trots bra utfodring.

"Vanlig" avmaskning hjälper inte mot stora leverflundran

Om ett djur får dåligt hull trots avmaskning mot rundmaskar och bra utfodring kan det bero på infektion med stora leverflundran.

Hur vet man om man har stora leverflundran i sin besättning?

- Slaktanmärkningar kod 79/80 (leverkassation)
- Obduktion av misstänkt infekterade djur
- Träckprov (osäkert)
- Blodprov (antikroppar)

Håll koll på leverkassationer vid slakt och djurens tillväxt/hull

Leverkassationer utan att det finns andra symptom: Ingen behandling behövs, men man måste planera sina betesrutiner med tanke på att parasiterna finns i markerna och vara uppmärksam på andra symptom, till exempel försämrad tillväxt/dåligt hull.

Leverkassationer och andra symptom: Till exempel om det finns ungdomdjur med dålig tillväxt trots ordinarie avmaskning vid installning och bra foder eller dikor i dålig kondition på senhösten trots bra utfodring: Eventuellt behandla med licenspreparat.

Vad kan man göra?

- **Har man inga leverflundror** gäller att undvika få in dem. Har man leverflundror gäller bra betesrutiner för att hålla smittotrycket på en nivå som är acceptabel både från djurhälsosynpunkt och ekonomiskt.

- **Inköp av livdjur** kan utgöra en potentiell risk att få in parasiten. Finns leverflundra i besättningen man köper från? Vill man vara säker kan man ta blodprov eller eventuellt avmaska i förebyggande syfte.

- **Stängsla bort** sank mark som inte är så viktig att få betad. Kom ihåg att rita bort området från stödansökan.

- **Förstagångsbetande djur** bör inte beta på infekterade sank mark, framförallt inte på sensommaren.

- **Infekterad mark** som ändå måste betas på sensommaren, till exempel av naturvårdsskäl, betas helst av andraårsbetare som ska slaktas på hösten. Parasiten utvecklar sig relativt långsamt och djuren hinner inte utveckla allvarliga symptom innan slakt.

- **Kraftigt infekterad mark** som man ändå vill ha avbetad kan betas en kort säsong, max 3 månader. Därefter flyttas djuren till snäckfritt bete och behandlas med licenspreparat.

- **Se till att djuren** alltid har tillgång till bra dricksvatten på betet för att minska risken att djuren dricker infekterat vatten.

- **Om man skördar** ensilage på infekterad mark ska man vänta minst 1 månad innan man utfodrar med denna.

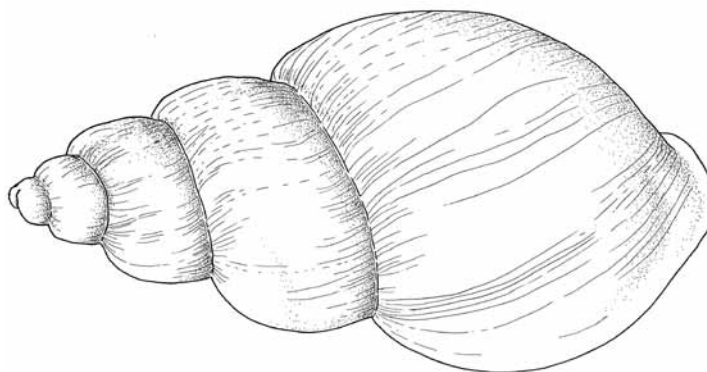
Forskning pågår

Det är mycket man inte vet om stora leverflundran. Forskning bedrivs just nu av SLU i samarbete med Svenska Djurhälsovården för att få fram en modell för effektiv parasitkontroll på besättningsnivå. Och för att undersöka hur spridningen av stora leverflundran ser ut och för att kunna använda modern teknik för diagnostik.

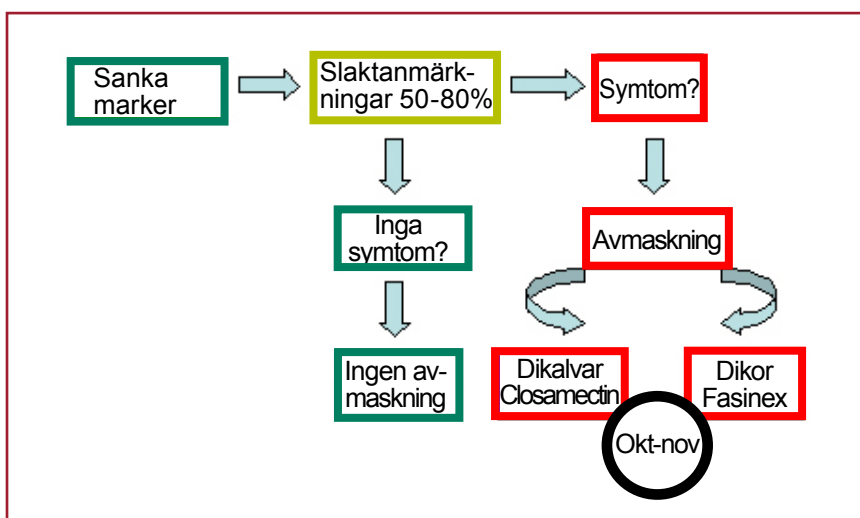
Lise Wichmann Hansen
054-19 72 16

Ökad användning av blöta betesmarker, smittade livdjur och klimatförändringar kan vara en förklaring till ökningen av stora leverflundran.

Dammsnäckan är mellanvärd för parasiten. Snäckan blir 2-4 mm lång. Illustration: Anita Andersson

När ska stora leverflundran behandlas? Figur: Svenska Djurhälsovården

De flesta uppfyller djurskyddslagens krav

På de flesta av de gårdar med nötköttsproduktion som kontrollerades under stallperioden 2010/2011 uppfylldes djurskyddslagens krav. I en fjärdedel av besättningarna fanns dock anmärkningar och i många fall gällde det grundläggande skötselåtgärder.

Under stallperioden 2010/2011 kontrollerades 73 gårdar med nötköttsproduktion i länet. Av dessa var 56 gårdar helt utan brister ur djurskyddssynpunkt vid kontrollen, medan 17 gårdar hade en eller flera brister. I fem fall var bristerna så allvarliga att ett föreläggande utfärdades.

– Det är positivt att flertalet av nötköttsproducenterna uppfyller djurskyddslagens krav, säger djurskyddshandläggare Eva Jansson. Vad som är mindre bra är att nästan hälften av de brister vi konstaterat gäller grundläggande förutsättningar för ett gott djurskydd. Det innebär till exempel att alla djur ska ha en ren och torr liggplats och att

de ska hållas tillfredsställande rena, fortsätter Eva.

Djurens hull - viktig indikator

Djur som är under normalhull är också en relativt vanlig brist vilket kan tyda på att utfodringen av någon anledning inte fungerar som den ska. För lite foder, foder med lågt näringsinnehåll och/eller av dålig hygienisk kvalitet kan vara orsaken. Har man utgångsdjur behöver det finnas fri tillgång på foder och vatten gärna i närheten av ligghallen.

– Gruppering av djuren är också viktigt så att det finns förutsättningar för att alla djur, även de ranglåga, ska kunna äta och dricka tillräckligt samt att en förtidig betäckning av könsmogna kvigor undviks, menar Eva.

Utgångsdjur och djurskydd

Om djuren går ute under den kalla årstiden, dvs den period på året som det inte sker någon betestillväxt finns det särskilda krav som måste uppfyllas.

– Utgångsdjur ska ha skydd för väder och vind och det är extra viktigt att liggplatsen alltid är torr och ren

så att djuren håller sig rena. Gödsel och lera som fastnar i pälsen är inte acceptabelt eftersom det bland annat innebär att djuren inte kan hålla värmen tillräckligt bra, säger Eva.

Kommande stallperiod

Under vintern kommer djurskyddskontroll i nötköttsbesättningar att ske i ungefär samma omfattning som förra vintern och de gårdar där det fanns avvikelser kommer att besökas igen för att se att bristerna rättats till.

– Det är viktigt att komma ihåg att ett gott djurskydd och ett bra produktionsresultat går hand i hand och att en bra djurmiljö och rätt skötsel gynnar både djur och ekonomi, menar Eva.

Maria Hammarström
054-19 72 65

De brister som återkom flest gånger fördelas enligt diagrammet. I kategorin "Övriga brister" ingår de brister som endast förekom vid ett tillfälle. Exempel på sådana brister var avsaknad av sjukbox, inåtväxande horn och kalvar på spaltgolv.

FAKTA

Utegångsdjur och djurskydd

Om dina nötkreatur är ute 12 timmar eller mer per dygn under den kalla årstiden räknas de som utegångsdjur.

Endast djur som är lämpade för utevistelse under den kalla årstiden får hållas som utegångsdjur.

Terräng, underlag och yttre förhållanden måste vara lämpliga.

Utegångsdjur ska ha tillgång till ligghall eller annat stall som ger djuren skydd mot väder och vind samt en torr och ren ligplats.

Det ska finnas tillgång till sjuk-/behandlingsutrymme som kan värmas upp eller på annat sätt vara anpassade så att djurens behov i detta avseende tillgodoses.

Dispensansökan

Om man vill hålla sina utegångsdjur utan ligghall kan man ansöka om dispens hos Jordbruksverket, eller ansluta sig till ett godkänt kontrollprogram.

Djuomsorgsgruppen Värmland

Djurskyddslagens krav grundar sig på att långsiktigt klara en god djurhälsa. Ibland inträffar tyvärr händelser som gör att det kan uppstå missförhållanden på gården. Dessa fall upprör hela näringen och med anledning av detta finns det en djuomsorgsgrupp i Värmland som kan hjälpa till när bristfällig djurhållning upptäcks.

Djuomsorgsgruppen ska snabbt kunna sätta in åtgärder när brister upptäcks, för att djuren inte ska fara illa och för att lotsa djurägaren rätt och undvika negativ publicitet i media.

Gruppens arbete är att hjälpa, stödja och vägleda djurägaren till att i första hand förbättra sin djurhållning. Detta kan ske genom åtgärdsprogram och kontakter med andra aktörer inom näringen som

kan bistå med konkreta handlingar. Det kan även vara fråga om att avveckla djurhållningen där gruppen kan bistå med kontakter för att lösa detta på bästa sätt.

Så här går vi tillväga

Veterinärer, djurskyddsinspektörer, förtroendevalda inom lantbrukets föreningar eller närstående organisationer kommer någon gång i kontakt med djurägare som har bristfällig djurhållning. De kan då informera djurägaren om gruppens verksamhet, alternativt kan djurägaren själv kontakta någon i gruppen.

I många fall har djurskyddshandläggarna på Länsstyrelsen vetskap om missförhållandena på gården och då sker arbetet parallellt. Djuomsorgsgruppen arbetar då med lantbrukaren och genom en kontinuerlig dialog dessa emellan görs försök att lösa problemen.

Emma Mickelin, 054-19 72 84

Djuomsorgsgruppen Värmland

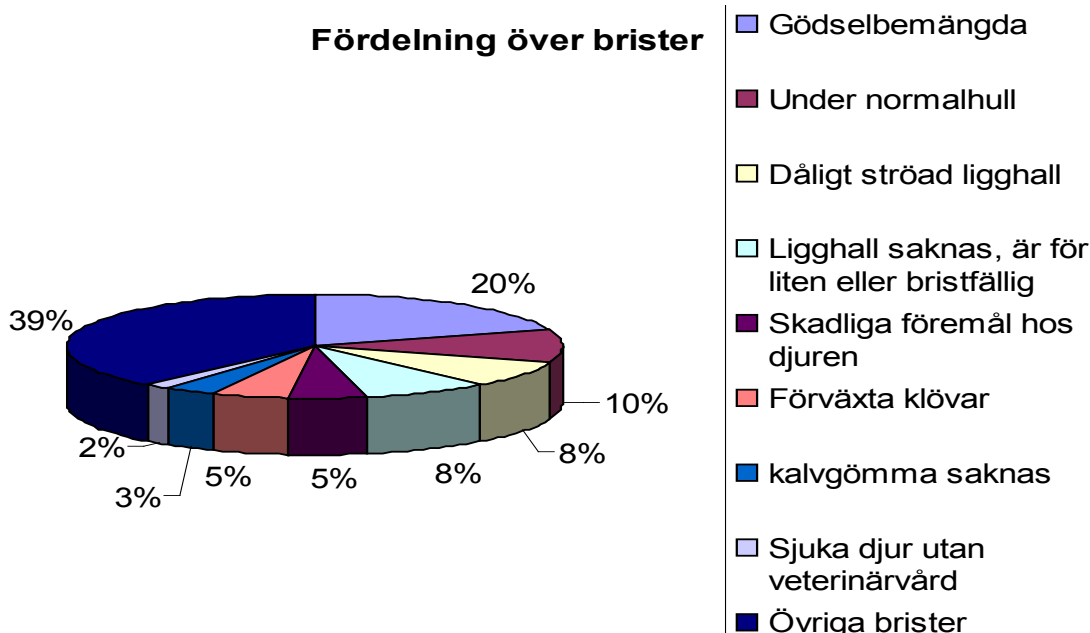
Britt Marie Nordquist LRF, 070-333 19 85

Bengt Danielsson, Scan, 0522-66 55 72, 070-327 75 44

Torbjörn Johansson, Svenska Husdjur, 054-54 56 32, 070-576 51 60

Björn Yxhammar, Milko, 054-22 30 13, 070-374 61 59

Fördelning över brister

Lafallhöjden

"Traditionell slåtter skapar en fantastisk flora"

Välförtjänst vila vid slåtter på Lafallhöjden.

Hembygdsföreningen i Gunnarskog tar emot priset för Årets slåttergubbe av landshövding Eva Eriksson i Residenset, Karlstad.

Kan man driva jordbruksverksamhet, sälja miljöjänster och ha miljöstödsåtagande, fast man är en förening? Det är inte helt vanligt - men ett av undantagen här i länet är Gunnarskogs hembygdsförening som sedan många år driver verksamheten på Nedre Lafallhöjden.

Nedre Lafallhöjden är en liten gård uppe på skogen mellan Treskog och Bortan, i norra delen av Arvika kommun. Här är verksamheten helt inriktad på natur- och kulturmiljövård och drivs av den lokala hembygdsföreningen.

För hundra år sedan var Lafallhöjden bara en av många liknande smågårdar i området. I skogarna runtomkring fanns massor av boställen, med tillhörande hävdade marker. De gamla kartorna över trakten visar mängder av små åkerlappar och stora arealer ängsmark runt gårdar och torp.

Byggnader och hävdad mark

Idag är nästan alla dessa ställen försvunna. Markerna har planterats igen med produktionsskog och husen är borta. Men just vid Lafallhöjden finns faktiskt både byggnader och hävdade marker kvar, tack vare en kombination av tur, envishet och massor av arbete.

– Skillnaden mellan Nedre Lafallhöjden och många av de andra ställena i området var att när den sista bofaste brukaren flyttade härifrån, in

på ålderdomshemmet, var det bara tillfälligt. Han var mycket bestämd med att han så småningom skulle flytta tillbaka och fortsätta bruka gården, berättar Anna-Märta Larsson, som idag är ordförande i hembygdsföreningen. Så när de andra ställena i trakten planterades igen blev Nedre Lafallhöjden stående, i väntan på att brukaren skulle återvända.

Lokala krafter rustar

Nu blev det aldrig så, men gården undgick i alla fall att bli omvandlad till skogsmark och ett antal år senare fick lokala krafter upp ögonen för vilket speciellt ställe Lafallhöjden

Gårdsfakta Nedre Lafallhöjden

I norra delen av Arvika kommun

Drivs av: Gunnarskogs hembygdsförening

Verksamhet: Miljöjänster, skötsel av slåtterängar

Areal: 3,39 ha slåtteräng

Slättergubbe,
Arnica montana

är. Under den period som markerna stått obrukade hade de förstås börjat växa igen, men undan för undan påbörjades arbetet med att restaurera åkrar och ängar.

Hembygdsföreningen håller i skötseln

Sedan tidigt 1990-tal är det hembygdsföreningen i Gunnarskog som håller i skötseln och som årligen slår de drygt 3 ha ängsmark som idag ingår i miljöstödsåtagandet.

Det är en mindre grupp inom hembygdsföreningen som leder arbetet med slättern och det är inte något arbete som sköter sig självt; ängarna slås med skärande redskap och höet ska tas om hand och transporteras bort. Sista lördagen i juli samlas man och sedan pågår jobbet i ett par veckor.

Resultatet av allt arbete är en fantastisk flora i markerna runt gården. De arter som gynnas av den traditionella slättern är framför allt sådana som trivs i öppna soliga lägen, som klarar av att växa på mager mark och som tål att slås en gång om året med skärande redskap. Just vid Lafallhöjden växer bland annat slättergubbe, fältgentiana, slätterblomma och olika sorters skallror.

Hur fungerar det då att ha ett miljöstödsåtagande när man är en förening?

– Det fungerar bra för oss, men det är ju tack vare den fantastiska arbetsgruppen som gör ett jättejobb varje år, säger Anna-Märta.

Det fina arbetet vid Lafallhöjden uppmärksammades också tidigare i år, då föreningen utsågs till Årets Slättergubbe i Värmland. Föreningen fick ta emot pris av landshövding Eva Eriksson för att man "på ett förtjänstfullt sätt under många år har skött traditionella hackslåtmarker i Värmlands län och därigenom bidragit till att bevara ängsmark och ängsbruk".

Sara Bodin Olsson,
054-19 70 44

Hotade arter i ängs- och betesmarker

I Värmland är omkring 140 arter, som är mer eller mindre knutna till jordbrukslandskapet, klassade som hotade enligt Artdatabankens rödlista. Bland dessa arter finns det såväl kärlväxter som insekter, fåglar, mossor, lavar och grod- och kräldjur. En del av arterna är specifikt knutna till näringsfattiga ängs- och betesmarker, medan andra är beroende av jordbrukslandskapet i stort, med den variation av olika miljöer som det innebär. Upphörd hävd och upphört brukande av jordbruksmark är några av de största hoten mot flera av arterna.

Maria Sundqvist, 054-19 72 25

Överst. Fältgentiana (Gentianella campestris) är klassad som starkt hotad (EN) enligt rödlistan och är starkt knuten till magra, hävdade ängs- och betesmarker.

T. h. Violett fingersvamp (Clavaria zollingeri) är klassad som Sårbar (VU) enligt rödlistan. Den trivs på magra marker med lågvuxen grässvål och är endast funnen på enstaka platser i Värmland.

Foto: Frida Turander

Miljöersättning för skötsel av slätteräng

Den som åtar sig att sköta slätterängar som har höga natur- och kultur-miljövärden, som kräver särskild skötsel, kan söka ersättning för arbetet. Åtagandet är femårigt och nivån på ersättningen bestäms av hur arbetskrävande skötseln är.

Miljöersättningen för slätteräng med särskilda värden är 4 200 kr per ha och år. För mark som av praktiska skäl måste slås med lie eller motormanuell slätterbalk ges även ersättning för kompletterande skötselinsats om 7 000 kr per ha och år. Gårdsstöd tillkommer.

För mer information om villkor och skötselkrav, se Jordbruksverkets webbplats www.jordbruksverket.se

Lär dig mer!

Företagsutveckling

Grundkurs Företagsutveckling - Starta eget

Kurs för småskaliga livsmedelsföretagare, lantbrukare eller andra med anknytning till lantbruk som vill starta eller utveckla sitt företag. Kursen fungerar även som en kurs i företagsekonomi för ett mindre företag

Tid: 12 fredagar, kl 09.30-15.30, start 28 okt 2011, avslutning 10 feb 2012

Plats: HS kurslokal

Kostnad: 3 000 kr exkl moms inkl kursmaterial och kaffe

Anmälan: Senast 15 okt till HS växel eller på www.hush.se/s

Frågor: Bengt Andréson, HS

Förenklat bokslut och beskattning

Kurs för småskaliga livsmedelsföretagare, lantbrukare eller andra med anknytning till lantbruk som har grundläggande kunskaper i bokföring men vill ha fördjupade kunskaper i bokslut och beskattning. Syftet är att ge deltagarna en förståelse på hur förenklat bokslut upprättas, se vilka möjligheter som finns i skattelagstiftningen och öka förmågan och intresset till att följa den ekonomiska utvecklingen i sitt företag.

Tid: 5 tisdagar, kl 09.30-15.00, start 10 jan 2012

Plats: HS kurslokal

Kostnad: 1 300 kr exkl moms inkl kursmaterial och kaffe

Anmälan: Senast 20 dec till HS växel eller på www.hush.se/s

Frågor: Bengt Andréson, HS

Bygg

Bygg för häst

Kvällskurs för dig som funderar på att bygga häststall. Hur bygger man för en god djurvelfärd och bra funktionalitet. Vilka krav ställs ifrån myndigheter. Hästens inhysning och kraven på dess närmiljö som ventilation, behovet av sällskap, skötarens arbetsmiljö och utrustning för rationalisera moment som utfodring, utgödsling.

Tid: Ej fastställd

Plats: 2 kurser ute i länet omfattande 1 träff à 3 timmar på kvällstid.

Frågor: Sofia Hedlund, HS

Intresseanmälan: www.hush.se/s

TILLGÅNGAR DEBET KREDIT SKULDER

Bokföring från början

Kursen för småskaliga livsmedelsföretagare, lantbrukare eller andra med anknytning till lantbruk som vill kunna sköta sin bokföring på dator samt även förstå sin redovisning.

Grundläggande kunskaper i bokföring på dator. Genom kursen får du även en större förmåga att läsa och förstå bokslut. Du får gärna använda egen bärbar dator på kursen.

Tid: 6 tisdagar, kl 09.30-15.00, start 15 nov

Plats: HS kurslokal

Kostnad: 1 400 kr exkl moms inkl kursmaterial och kaffe

Anmälan: Senast 1 nov till HS växel eller på www.hush.se/s

Frågor: Bengt Andréson, HS

Bygg för framtidens nötköttproduktion

För dig som har eller ska börja med nötköttproduktion. Vi tittar på olika typer av inhysningssystem och går igenom byggprocessen. Målet är att ta fram lämpliga planlösningar utifrån din gårds förutsättningar. Kursen bygger mycket på diskussioner i grupp. En dag ägnas åt studiebesök inom länet.

Tid: Ej fastställd

Plats: HS kurslokal

Frågor: Sofia Hedlund, HS

Intresseanmälan: www.hush.se/s

Anmälan och kontakt

LSTS – Länsstyrelsen

Anmälan på www.kompass.lrf.se (sök på kod vid resp kurs)

Reception 054-19 71 05

Malin Eliasson 054-19 72 12, malin.eliasson@lansstyrelsen.se

Daniel Hedeås 054-19 72 38, daniel.hedeas@lansstyrelsen.se

Mikaela Jardestedt 054-19 72 27, 076-809 06 28

Karin Klasa 054-19 72 71, anna-karin.klasa@lansstyrelsen.se

HS – Hushållningssällskapet

Växel 054-54 56 00, webbplats www.hush.se/s

Kurslokal: Ventilgatan 5, Karlstad

Bengt Andréson 070-829 09 31, bengt.andreson@hush.se

Margareta Edsgård 054-54 56 25

Stig Emilsson 054-54 56 99

Karin Granström 054-54 56 17

Sofia Hedlund 054-54 56 28

Per Jonsson 070-937 70 04

Eva Nilsson 054-54 56 08

Livsmedel

Grundkurs i livsmedelhygien

Få kunskaper om livsmedelhygien, lagstiftning och säker hantering av livsmedel. Utbildningen ska också öka motivationen för att arbeta hygieniskt och ekonomiskt samt att ge förståelse för lagstiftningens syfte och egenkontrollens mål. För dig som ska starta eller som nyss har startat småskalig livsmedelsproduktion.

Tid: 27 okt

Plats: HS Karlstad

Kostnad: 650 kr + moms

Frågor: Margareta Edsgård och Eva Nilsson, HS

Anmälan: Senast 17 okt till HS växel

Surdegshakning i vedugn - påbyggnadskurs

Det finns flera bagare i Värmland som använder surdeg och/eller bakar i vedugn. Vi arrangerar en påbyggnadskurs för dig som bakat ett tag och behöver påfyllning av dina kunskaper. Kursledare, utifrån bagarnas egna önskemål, är Robin Edberg från Cum Pane i Göteborg.

Tid: 5-6 nov

Plats: Hölje vedugnsbageri

Kostnad: 1 300 kr + moms

Frågor: Margareta Edsgård, HS

Anmälan: Senast 24 okt till HS växel

Studieresa till "Det goda köket" och SM i Mathantverk 2011, Stockholm, två dagar

Det Goda Köket är Nordens Största konsumentmessa för mat, dryck och köksutrustning. Messan arrangerades första gången 1999 och går varje år andra helgen i november. I år arrangerar Eldrimner SM i Mathantverk i samband med messan. Vi reser till dessa arrangemang och åker tillsammans med deltagarna i vår seminariereser.

Mer info; www.detgodakoket.se och www.eldrimner.com

Tid: 10-11 nov

Plats: Stockholm

Kostnad: 600 kr + moms för boende och resa

Frågor: Margareta Edsgård och Stig Emilsson, HS

Anmälan: Senast 31 okt till HS växel

Husdjur - får

Fårklippningskurs

Kursen lär dig grunderna i fårklippning och innehåller en stor del praktiska övningar. Ta med dig egen väl rengjord sax.

Max 10 deltagare

Tid: 19 okt, kl 9.30-15.00

Plats: Lindås Lamm, Karlstad

Kostnad: 600 kr inkl fika och lunch

Frågor: Mikaela Jardstedt, LSTS

Anmälan: Senast 5 okt till Kompass LRF (kod 13951) eller LSTS reception

Utfodring för bra hälsa och välväxta lamm

Kursen ger grundläggande kunskaper om djurens näringsbehov och en välplanerad utfodring. Kunskaper som är viktigt för djurens välfärd och lammproducentens ekonomi.

Tid: Ej fastställd. Kursen genomförs vid 2 tillfällen á 3 timmar.

Frågor: Karin Granström, HS

Intresseanmälan: www.hush.se/s

Husdjur - nöt

Uppföljning av din nötköttproduktion

Kursen tar upp viktiga faktorer som påverkar lönsamheten och du kan påbörja arbetet med uppföljning av din produktion. Innan kursen tas nyckeltal fram för varje besättnings slaktresultat (Taurus nyckeltalsprogram). Karin Granström, HS

Tid: 10 nov, kl 10.00-14.30

Plats: HS Karlstad

Kostnad: 800 kr per företag inkl nyckeltal på slaktresultat och analys

Frågor: Karin Granström, HS

Anmälan: Senast 1 nov till HS växel

Lär dig mer!

Växtodling

Jordbruket utmanas av ett varmare och blötare klimat!

Skyfall, varmare temperaturer och blötare jordar kommer att bli vanligare i framtiden. Hur kan du som lantbruksföretagare rusta dig för att kunna hantera framtidens utmaningar? Länsstyrelsen Värmland anordnar tillsammans med Lillerudsgymnasiet, Hushållningssällskapet Värmland och LRF Värmland ett seminarium för att öka medvetenheten om hur jordbruket kan komma att påverkas av ett förändrat klimat. Vi kommer även att informera om klimatrelaterade investeringsstöd. Mer information och program finns på Länsstyrelsens webbplats.

Tid: 4 okt, kl 09.00-15.15

Plats: Lillerudsgymnasiet, matsalen

Kostnad: Kostnadsfritt, men lunch och fika betalas av deltagarna

Frågor: Karin Klasa eller Daniel Hedeås, LSTS

Anmälan: Senast 29 sept via www.lansstyrelsen.se (kalendern) eller till LSTS reception

Vill du ha hjälp med att upprätta en växt-näringsbalans?

En aktuell växt-näringsbalans är ett krav när du är ansluten till vissa certifieringsorgan, söker stödet miljöskyddsåtgärder eller är ansluten till Sigill. Vi hjälper dig att göra en växt-näringsbalans för din gård. Med hjälp av den kan du se vilka åtgärder du bör vidta för att hushålla med växt-näringsen på bästa sätt.

Kontakt: Malin Eliasson, LSTS

Plöjningskurs

Rätt inställd är plogen bla ett effektivt redskap för att hålla efter rotosträs. Med rätt körteknik förbrukas mindre diesel. Rätt utrustad ger den också goda möjligheter att blanda in stora mängder växtrester i jorden som vid nedplöjning av t ex gröngödslingsgröda och vall. Teori och praktiska övningar. Medverkar gör Christer Johansson, LRF konsult Linköping

Tid: 29 okt, kl 10.00-16.00

Plats: Lillerud

Kostnad: 300 kr + moms (faktureras)

Anmälan: Senast 21 okt till Kompass LRF (kod 13865) eller LSTS reception

Ekologisk produktion, certifiering och marknad

Funderar du på att certifiera produktionen? Vi informerar om vad det innebär att certifiera produktionen, vilka produkter som efterfrågas samt priser, stöd och regler för ekologisk produktion. Vi går även in på odlingsteknik, foderkvalitet och byggnadskrav. Dagen riktar sig till dig är intresserad av att producera och sälja ekologiska produkter.

Tid: 17 nov, kl 10.00-14.30

Plats: HS kurslokal

Kostnad: 300 kr per företag exkl. moms

Anmälan: Senast 11 nov till HS växel

Producera bra grovfoder till häst!

En dagskurs för dig som producerar och säljer grovfoder till häst. Vi går igenom grunderna inom näringslära för att ge ett bra underlag att diskutera med kund, växtodling, foderanalyser, prissättning och marknadsföring. Brunsberg, företag ifrån Enköping medverkar och berättar om sin produktion och marknadsföring.

Tid: 1 nov, kl 9.30-15.30

Plats: HS kurslokal

Kostnad: 500 inkl lunch

Frågor: Sofia Hedlund, HS

Anmälan: Senast 25 okt till HS hemsida eller HS växel

Samarbete om maskiner och personal

Under en kursdag tar vi upp diverse faktorer kring maskinsamarbete. Hur ser ekonomin ut och vad kan vara viktigt att tänka på vid olika typer av samarbeten. Christer Johansson, teknikrådgivare på LRF-konsult, Linköping deltar på kursen.

Preliminär tid: 3 nov

Plats: HS kurslokal

Kostnad: 300 kr (exkl.moms)

Anmälan: HS växel senast 26 okt

Frågor: Bengt Andréson eller Per Jonsson, HS

Omslagsbilden:
Slätter vid Nolby,
Treskog i 28 graders
värme. I huset
bodde fram till 1989
finnättlingen Rut
Nygren ensam med
sina katter, i våglöst
land och med ett
läckande spåntak.
Foto: Martin
Sandmark

Nästa generation ängsskötare

I projektet "Nästa generation ängsskötare" deltog Martin Sandmark, Markus Pettersson, Lisa Tidemalm, Andreas Olsson och Björn Merkell.

Under sommaren har Länsstyrelsen drivit projektet "Nästa generation ängsskötare", där fem genuint intresserade ungdomar haft avlönad praktik med att slå hackslått på Värmlands finnbygd. Slåttern började i Finntorp, i norra delen av Sillerud och har fortsatt norrut genom Älgå och Gunnarskog till Gräsmark.

Syftet med projektet är bevarande av natur- och kulturvärdena i Värmlands ängar genom att en ny generation lär sig slå med lie. Målet är att deltagarna efter praktikperioden ska ha tillräcklig praktisk kunskap för att själva kunna ta på sig slätterarbete.

Flertalet av Värmlands mest värdefulla och artrika ängsmarker finns på finnbygden och är en typ av äng som brukar kallas "hackslått". Hackslått är ojämn och ofta stenig ängsmark som inte går att slå med traktor.

Lien ett måste

Hackslåttmarkerna på finnbygden i Värmland är utpekade som riksintresse för både natur- och kulturvärden. Värdena är beroende av hävd i form av lieslätter för att finnas kvar.

Av den areal ängsmark som fanns i Sverige runt 1900 finns endast ca tre promille kvar! För att bevara de sista resterna har riksdagen

antagit miljömål som innebär att alla ängar ska skötas, men de som idag har nödvändig praktisk kunskap för skötseln är oftast gamla och har antingen slutat slå eller kommer inom några år inte längre klara av att utföra skötseln. Många värdefulla hackslåttmarker saknar redan nu hävd och håller på att växa igen.

Att slå med lie är ett hantverk. För att bli duktig på att slå med lie och på att hålla den vass krävs det utöver kunskap träning, träning och åter träning. Att slå en ojämn och stenig hackslått är dessutom en helt annan sak än att slå en plan och slät gräsyta.

Lise Wichmann Hansen
054-19 72 16

Fotnot: De marker som har slagits inom projektet uppbär inte miljöersättning eller annan ersättning för skötsel.

Matmässa i Mariebergsskogen, Karlstad 1 okt, kl 10-17 Välkommen!

Läs mer på www.lansstyrelsen.se/varmland

Posttidning B

Länsstyrelsen Värmland
651 86 KARLSTAD

Som mottagare av denna tidning finns du med i ett adressregister hos Länsstyrelsen Värmland

Utbetalning av jordbrukarstöd för 2011

Ett smidigt sätt att få information om utbetalningarna är att använda e-tjänsten Mina sidor på Jordbruksverkets webbplats. Du kan se vilka utbetalningar som gjorts och vilka som är på gång. Utbetalningar syns inte förrän de är beslutade.

På mina sidor finns även annan information om din ansökan som till

exempel vilka miljöersättningsåtaganden och vilka stödrätter du har. För att kunna logga in på Mina sidor måste du ha e-legitimation.

Lennart Andersson
054-19 72 24

Planerade utbetalningstillfällen 2011

Gårdsstöd

Nästan alla som sökt gårdsstöd kommer att få sina pengar den 1 december. För dem som inte kommer med i första utbetalningen är nästa utbetalningdag den 28 december eller 19 januari. Därefter finns möjlighet till utbetalning varje vecka.

Miljöersättningar och kompensationsbidrag

De allra flesta som sökt miljöersättning och kompensationsbidrag kommer att få en delbetalning på 75 procent den 5 oktober. Slutbetalningen kommer den 28 december. De som inte fått sina pengar vid de första utbetalningstillfällena har möjlighet att komma med i utbetalningarna i slutet av januari, februari eller mars.

Nationellt stöd

Utbetalning av nationellt stöd görs den 30 november.

Stöd för kvalitetscertifiering

Utbetalning är planerad till den 27 april 2012.

Minskade blockarealer kan leda till återkrav

All jordbruksmark inventerades av Jordbruksverket under 2008-2010. Inventeringen visade att en del mark i SAM-ansökningarna för 2005-2007 inte uppfyllde kraven på jordbruksmark. Mark som inte godkändes är till exempel vägar, tomtmark och skog. Den utbetalning som gjorts för sådan mark måste nu betalas tillbaka.

Om marken uppfyllde de regler som gällde 2005-2007 är det inte aktuellt med återkrav. Det innebär till exempel att det inte blir återkrav för en betesmark som uppfyllde de gamla reglerna även om det finns för många träd enligt de nya reglerna.

Länsstyrelsen kommer under hösten att ta beslut om återkrav av gårdsstöd för 2005-2007. Utskick av preliminära besked om återkrav pågår. Återkravet av gårdsstöd grundas på beslut som Jordbruksverket tidigare har tagit om indragning och korrigering av stödrätter. Hanteringen av återkrav fortsätter under 2012 med gårdsstöd för 2008 och miljöersättningar och kompensationsbidrag för 2005-2008.

Belopp som ska betalas tillbaka kommer att dras av från utbetalning av stöd 2011 eller 2012. Finns det ingen utbetalning att dra av från måste beloppet betalas in.

Länsstyrelsen Värmlands tidning för lantbrukare i Värmland

Utgivare: Länsstyrelsen Värmland, 651 86 KARLSTAD
Utkommer med 4 nummer per år.

E-post: varmland@lansstyrelsen.se. **Ansvarig utgivare:** Malin Eliasson 054-19 72 12

Redaktion: Emma Mickelin, Roger Bergqvist, Malin Eliasson, Maria Sundqvist.

Formgivning: Birgitta Skager

Foto: Länsstyrelsen Värmland, Hedeås Lantbruk, Sandra Kylbrant, Martin Sandmark

Tryck: Elanders Sverige AB **Upplaga:** 4 125 ex. **Publ nr:** 2011:13

Vid byte av adress

Vårt adressregister för tidningen Utsikt ändrar vi själva. Därför är det viktigt att du meddelar adressändringar till: Länsstyrelsen Värmland, Lantbruk/tidningen Utsikt, 651 86 Karlstad.

Tel: 054-19 70 00 eller e-post: varmland@lansstyrelsen.se märkt "Lantbruk/tidningen Utsikt"

Länsstyrelsen
Värmland

EUROPEISKA UNIONEN